

ნაცვალსახელთა ჯგუფებისათვის თანამედროვე ქართულში

The Groups of Pronouns in Modern Georgian

ქეთევან დათუკიშვილი
Ketevan Datukishvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
TSU Arnold Chikobava Institute of Linguistics

საკვანძო სიტყვები: ნაცვალსახელთა კლასიფიკაცია, პირის
ნაცვალსახელები, ჩვენებითი ნაცვალსახელები.

Key words: Classification of pronouns, personal pronouns, demonstrative
pronouns.

ქართულ ენაში ნაცვალსახელთა 10 ჯგუფს გამოყოფენ; ამასთან, განსაზღვრულია თითოეული ჯგუფის შემადგენელი ერთეულები. ჩვენი აზრით, აღნიშნული კლასიფიკაცია ზოგ შემთხვევაში დაზუსტებას მოითხოვს. ამჯერად შევხებით პირისა და ჩვენებით ნაცვალსახელებს.

ა. შანიძის მიხედვით, პირის ნაცვალსახელებია: მე, შენ, ეს, ეგ, ის (იგი); ჩვენ, თქვენ, ესენი, ეგენი, ისინი (იგინი); თავი.

ჩვენებით ნაცვალსახელთა ჩამონათვალი კი შემდეგია: ეს, ეგ, ის (იგი); ასეთი (აგეთი), ეგეთი (მაგეთი), ისეთი; ამნაირი, მაგნაირი, იმნაირი; ამისთანა, მაგისთანა, იმისთანა; ამდენი, მაგდენი, იმდენი (შანიძე, 1980, გვ. 43).

ამგვარადვეა (მცირეოდენი ცვლილებებით) წარმოდგენილი ეს ჯგუფები სხვა ავტორებთანაც: ლ. კვაჭაძე, ჟ. ფეიქრიშვილი, ა. მარტიროსოვი, ა. არაბული...

როგორც ჩამონათვალიდან ჩანს, **ეს, ეგ, ის, იგი** ქართულ საენათმეცნიერო ლიტერატურაში განიხილება, ერთი მხრივ, როგორც პირის, და მეორე მხრივ, როგორც ჩვენებითი ნაცვალსახელები. ჩვენი აზრით, ამგვარი განაწილება გარკვეულ წინააღმდეგობებს ქმნის.

იგი ნაცვალსახელს ჩვენებითად არ მიიჩნევს ა. არაბული (არაბული, 2016, გვ. 242). ჩვენ ვეთანხმებით ამ მოსაზრებას. რაც შეეხება **ეს – ეგ – ის** ნაცვალსახელებს, ა. არაბულისა და ჟ. ფეიქრიშვილის აზრით, ეს უკანასკნელნი პირის ნაცვალსახელებია ზმნასთან შესიტყვებაში, სახელთან შესიტყვებაში კი – ჩვენებითი.

ჩვენ ვიზიარებთ აზრს, რომ სახელურ შესიტყვებაში **ეს – ეგ – ის** ჩვენებითი ნაცვალსახელებია, მაგრამ ზმნურ შესიტყვებაშიც **ეს** და **ეგ** ინარჩუნებენ ჩვენებითი ნაცვალსახელის მნიშვნელობას, რადგან აღნიშნავენ პირველ და მეორე პირთან მყოფს. ამის გამო ისინი ყველა შემთხვევაში ჩვენებით ნაცვალსახელებს უნდა მივაკუთვნოთ.

რაც შეეხება ზმნურ შესიტყვებაში გამოყენებულ **ის** ნაცვალსახელს, ის შემთხვევათა აბსოლუტურ უმრავლესობაში პირის ნაცვალსახელია, მაგრამ გარკვეულ კონტექსტებში შეიძლება

ჩვენებითის ფუნქციითაც შეგვხვდეს; მაგალითად: ან **ის** წავიდეს, ან **ეს**; არც **ის** მოსწონს და არც **ეს**...

ამგვარად, **ის** ორ სხვადასხვა ჯგუფში უნდა გაერთიანდეს. კერძოდ, ჩვენებითი ნაცვალსახელია ოპოზიციაში: **ეს – ეგ – ის**; პირის ნაცვალსახელია ოპოზიციაში: **მე – შენ – ის**; ამ უკანასკნელ შემთხვევაში **ის** არის **იგი** ნაცვალსახელის სინონიმი.

მრავლობით რიცხვშიც იგივე ვითარებაა: **ესენი** და **ეგენი** ჩვენებითი ნაცვალსახელებია, **ისინი** კი ორივე მნიშვნელობით დასტურდება: ჩვენებითი ნაცვალსახელია ოპოზიციაში: **ესენი – ეგენი – ისინი**; პირის ნაცვალსახელია ოპოზიციაში: **ჩვენ – თქვენ – ისინი**; **იგინი** თანამედროვე ქართულში იშვიათად დასტურდება და ყოველთვის იქნება პირის ნაცვალსახელი, ისევე, როგორც **იგი**.

მაშასადამე, **ეს, ეგ, ესენი, ეგენი** ყოველთვის ჩვენებითი ნაცვალსახელებია. **ის** და **ისინი** კი ხან ჩვენებითია და ხან – პირისა.

ლიტერატურა:

- არაბული, ა. (2016).** ახალი ქართული ენა, წიგნი I, სალიტერატურო ენის მორფოლოგია, გ. გოგოლაშვილისა და ა. არაბულის რედაქციით, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.
- კვაჭაძე, ლ. (1993).** ქართული ენა, მეოთხე შესწორებული გამოცემა, თბილისი: გამომცემლობა „რუბიკონი“.
- მარტიროსოვი, ა. (1964).** ნაცვალსახელი ქართველურ ენებში (ისტორიულ-შედარებითი ანალიზი), თბილისი: „საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა“.
- ფეიქრიშვილი, ჟ. (2018).** ქართული ენის მორფოლოგია, თბილისი: გამომცემლობა „ლოგოსი“.
- შანიძე, ა. (1980).** ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თხზულებანი 12 ტომად, ტ. III, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

In Georgian, there are 10 groups of pronouns. The units comprising each group have been defined by numerous Georgian scholars. In my opinion, this classification requires further clarification regarding certain cases. The paper focuses on personal and demonstrative pronouns.

ეს es, ეგ eg, ის is, იგი igi are viewed in the Georgian linguistic literature on the one hand as III person pronouns, and, on the other hand, as demonstrative ones. In my opinion, such classification creates certain problems. Therefore, we should work out a different approach.

A. Arabuli does not consider the pronoun **იგი igi** as a demonstrative pronoun (Arabuli, p. 242). I agree with this opinion. As for the pronouns **ეს es – ეგ eg – ის is**, according to A. Arabuli and Z. Peikrishvili, they serve as personal pronouns in collocation with verbs and as demonstrative pronouns in collocation with nouns.

I share the opinion that in collocation with the noun **ეს es – ეგ eg – ის is** act as demonstrative pronouns. However, in my opinion, even in collocation with the verb, the pronouns **ეს es** and **ეგ eg** preserve their demonstrative meaning, because their semantics always implies deixis (denoting closeness to the first or second person). Due to this fact, I argue that these pronouns should always be classified as demonstrative pronouns.

As for the pronoun **ის is**, which is used in collocation with the verb, in the absolute majority of cases, it acts as a personal pronoun. However, in some contexts, it can perform the function of a demonstrative pronoun; for instance: **ან ეს მოვიდეს, ან ის ან es მოვიდეს an is** “either **this** one or **that** one should come”.

Thus, the pronoun **ის is** should be included in two different groups, namely, it should be considered as a demonstrative pronoun in the opposition: **ეს es – ეგ eg – ის is** “**this –that**”; and as a personal pronoun in the opposition: **მე me – შენ shen – ის is** “**I, you, he/she/it**”.

References:

Arabuli, A. (2016). akhali kartuli ena. tsigni I, saliteraturo enis morpologia [New Georgian Language, Book I. Morphology of the Literary Language]. Tbilisi: “Tbilisi State University Publishing House”.

- Kvachadze, L. (1993).** kartuli ena. [The Georgian language]. Fourth Revised Edition. Tbilisi: "Rubikoni" Publishing House.
- Martirosov, A. (1964).** natsvalsakheli kartvelur enebshi (istoriul-shedarebiti analizi). [The Pronoun in Kartvelian Languages (Historical-Comparative Analysis)], Tbilisi. "Publishing House of the Georgian Academy of Sciences".
- Peikrishvili, Z. (2018).** kartuli enis morfologia [Morphology of the Georgian Language]. Tbilisi: "Logos".
- Shanidze, A. (1980).** kartuli enis gramatikis sapudzvebi [Basics of Georgian Grammar] in 12 volumes, v. III, Tbilisi: "Tbilisi State University Publishing House".